

# Gjenutsetting vinner terreng

Andelen laks, sjøørret og sjørøye som blir gjenutsatt i det norske laksefisket har økt raskt fra så å si null for mindre enn 10 år siden til 20 prosent i 2014.

STIAN STENSLAND

Aksepten for gjenutsetting har også steget. Halvparten av Norges befolkning er nå positive til gjenutsetting av fisk. Dette skjer i en periode der flere norske laksestammer har problemer og arten har blitt vurdert for oppføring på rødlista over truede arter.

Betydelige restriksjoner i elve- og sjølaksefisket gjør at gytebestandene opprettholdes til tross for sterkt redusert lakseinnslag. Stengte elver, innkortet sesong og strengere kvoter for hvor mange, hvilken størrelse, og kjønn det kan være på laksen som tas med hjem, har redusert beskatningen i mange elver. Fiskereglene i elvene gjør at gjenutsetting er noe fiskere og elveiere må forholde seg til, enten de liker praksisen eller ikke. Mattilsynet understreker at «både fiskere og elveiere har et ansvar for å sørge for at «fang og slipp» utøves slik at fiskens velferd ivaretas så godt som mulig». Det betyr at både fiskere og elveiere i stor grad må ha kunnskap og ferdigheter om korrekt gjenutsetting om det skal være dyrelivsfremdmessig forsvarlig å ha noen form for gjenutsetting i den enkelte elv.

## Hvem fisker og hvor?

Basert på en spørreundersøkelse til et tilfeldig utvalg av de om lag 65.000-78.000 fiskerne som løser fiskeravgifta hvert år, fikk vi et bilde på gjennomsnittsfiskeren i de landene som utgjør størsteparten av fiskerne i norske elver, dvs. Norge (ca 84% av alle fiskere i fiskeravgiftsregisteret), Sverige (ca 5%), Finland (ca 5%), Danmark (2%), Tyskland (1,2%), Storbritannia (0,5%) og andre land (2%). Større laksevasdrag i Trondheimsfjorden, som Orkla, Gaula og Stjørdalselva er det mest brukte området for alle landene, bortsett fra finnene som foretrekker østre del av Finnmark. Nordmenn, som utgjør den største gruppen fiskere, er variert sammensatt og har størst (men likevel lav) andel av det vi kan kalle sporadiske eller lite involverte/interesserte laksefiskere.

## Hva bestemmer gjenutsetting?

Halvparten av fiskerne i undersøkelsen

hadde sluppet ut laks den siste sesongen de fisket i Norge. Blant finnene gjaldt dette drøye 2 av 3 fiskere, mens for dansker og nordmenn gjaldt dette knapt halvparten. Disse to landene, sammen med Tyskland, var også de som hadde den laveste andelen (ca 1/3) av fiskere som slapp ut laks de kunne beholdt. Blant britene var det klart vanligere å slippe ut laks «frivillig» enn pga. regelverket. Forskning vi har gjort i Lakselva i Finnmark viser at det først og fremst er bestandsmessige årsaker til at fiskere frivillig gjenutsetter laks. I noen miljø har det imidlertid etablert seg en standard og forventning blant fiskekompisene om at laksen skal gjenutsettes, selv i bestander som tåler høsting.

## Fiskernes holdninger

Så hvordan er det med holdninger, gjenutsettingskunnskaper og ferdighetene til de som fisker i norske lakseelver anno

2014? Generelt kan man si at fiskerne i gjennomsnitt har positive holdninger til gjenutsetting som tiltak for å sikre fiskestammene, er uenige i at det er sløsing med mat eller at det er dyreplageri. Egne gjenutsettingsferdigheter vurderes også som gode, men tiltroen til at andre fiskere kan dette er atskillig mindre. Likeledes tror de fleste fiskerne at en korrekt krokett og håndtert fisk vil overleve gjenutsetting. Nordmenn som gruppe er gjennomgående mer kritiske til og kan/vet mindre om gjenutsetting enn fiskere fra de andre landene, mens britene som gruppe er mest positive til gjenutsetting.

## Skeptiske elveiere

Vi har ikke samme landsdekkende materiale for elveiere, men baserer oss på spørreundersøkelser fra 2013 for de kjente elvene Orkla og Verdalselva. Gjenutsettingsandelen i begge elvene lå på 50% i

2014, og har ligget på 20-40% i årene forut også. Mønsteret som tegner seg er at elveiere gjennomgående er mer skeptiske til gjenutsetting enn fiskerne. Elveierne er delvis enige (men mindre enn sportsfiskerne) i at gjenutsetting er bra for fiskestammene. Likeledes mener flere elveiere enn sportsfiskere at gjenutsetting er dyreplageri. Drøye 1/3 av elveiere mener det, mens 42% er uenige idet. Sannsynligvis er elveierne på landsbasis mindre positive til gjenutsetting enn elveierne i disse to kjente vassdragene. Forskjellen mellom fiskere og elveiere skyldes nok at fiskerne generelt sett har et mye nærmere forhold til laksefisket enn elveiere, der bare om lag 1 av 3 fisker selv hvert år. I tillegg har mange elveiere en forankring i produksjonstankgangen i jordbruket, der det å «leke med maten» fremstår som unaturlig. Det gjør at en holdningsendring blant elveierne vil ta lengre tid enn hos fiskerne.

## Forskning gir kunnskap for forvaltningen

Kunnskap om grupper av fiskere og elveiere kan brukes til å tilpasse regler og informasjon slik at man reduserer konflikter og oppnår større oppslutning om fiskeregler. Vår forskning viser at spesielle fiskerne, men også mange elveiere har positive holdninger til gjenutsetting. Det betyr ikke at man nødvendigvis raskt kan endre fiskereglene i favør av gjenutsetting uten å få konflikter. Om man har som mål å oppmuntre til frivillig gjenutsetting av laks, sjøørret og sjørøye, viser forskning at det gjøres best ved å kombinere holdningsskapende informasjon med fiskeregler basert på kunnskap om fiskernes og elveierens innstilling og praksis til gjenutsetting. ■

Stian Stensland er forsker ved Norges Miljø og Biovitenskapelige Universitet (NMBU), Ås, og leder av forskningsprosjektet «Bærekraftig laksefisketurisme i endring».

Fast fisk i Verdalselva. En av elvene med strenge fangstbegrensninger, og en gjenutsettingsandel på 50% i 2014. Foto: Stian Stensland

## Ny kunnskap om fiskere og elveiere

Ytterpunktene er oftest de som høres i debatter, men hva mener og kan egentlig den jevne sportsfisker og elveier om gjenutsetting? I forskningsprosjektet «Bærekraftig laksefisketurisme i en verden i endring» har NMBU og NINA med finansiering fra Norges forskningsråd, jordbruksavtalemidler og Miljødirektoratet gjennomført flere spørreundersøkelser og intervjuer med fiskere, elveiere og andre fisketurismeaktører. Her kartlegger forskerne de økonomiske og sosiale konsekvensene av endringene i laksefisket de senere årene. Aktørgruppens syn på og tilpasninger til de endringene (inkludert fremveksten av gjenutsetting) som har skjedd er sentralt. For en oversikt over publikasjoner og rapporter fra prosjektet per idag se: <http://statisk.umb.no/ina/ansatte/stiast.php>